

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Ana-Marija Šego

ETIKETIRANJE SUDIONIKA IGARA NA SREĆU U
REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, rujan 2018.

Sadržaj

1	SAŽETAK RADA.....	3
2	UVOD	4
2.1	POVIJEST KOCKE	4
3	TEORIJSKI KONCEPTI.....	5
3.1	GOFFMAN – STIGMA	5
3.2	BECKER	6
3.3	ETIKETIRANJE I DEVIJANTNOST	7
4	METODOLOGIJA	10
5	REZULTATI I RASPRAVA	12
6	ZAKLJUČAK	16
7	LITERATURA.....	17

1 SAŽETAK RADA

Cilj ovog rada je istražiti utjecaj igara na sreću na teoriju etiketiranja i stigmatizacije. Nakon što definiramo pojmove kao što su igre na sreću, teorija etiketiranja te sudionika obrazložit ću daljnji rad istraživanja. U istraživanje će biti uključeno 6 muškaraca različitih dobnih granica sa područja Grada Zagreba. Imat ćemo osobe koje se nalaze na rehabilitaciji zbog ovisnosti igara na sreću. Pokušat ćemo analizirati kako igre na sreću utječu na čovjekovo ponašanje, međuljudske odnose, zdravlje, promijene u ponašanju.

The purpose of this thesis is to find out how games of chance affect the theory of labeling and stigmatisation. After I define the terms „game of chance“, „theory of labeling“ and „participants“ I will explain my further research. Six men of various ages will be included in my research, all of which are from the City of Zagreb. There will be persons who are in rehab for their addiction to games of chance. We will try to analyze how games of chance affect a person's behaviour, their relationship, health and changes in behaviour.

Ključne riječi: kockanje, stigma, etiketiranje, devijantnost

Kockanje: Kockanje je fenomen koji se susreće u različitim oblicima u gotovo svim kulturama. Razlikujemo socijalno, profesionalno i patološko kockanje.¹

Stigma: terminom *stigma* označavale su se tjelesne oznake na osobama, koje su isticale ono nešto loše ili neobično po pitanju moralnog statusa te osobe. Danas se ovaj termin koristi u prvobitnom, doslovnom smislu, ali se odnosi više na samu osramoćenost nego na fizički pokazatelj te osramoćenosti.²

Etiketiranje: način označavanja ponašanja u društvu, koje se smatra nenormalnim ili devijantnim, pa se izdvaja kao poseban tip (npr. zločinac, prostitutka, urotnik, narkoman.)³

Devijantnost: - predstavlja svako ponašanje koje odstupa od normi i vrijednosti, prihvaćenih u nekoj društvenoj sredini, društvenoj skupini ili društvu kao cjelini⁴

¹ <https://www.plivazdravlje.hr/aktualno/clanak/23776/Ovisnost-o-kockanju.html> (pristupljeno 30.08.2018.)

² GOFMAN, Erving; *Stigma; Zabeleške o ophođenju sa narušenim identitetom.* (13)

³ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18498> (zadnji pristup 12.09.2018.)

⁴ HARALAMBOS, Michael (1980:390). *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.

2 UVOD

2.1 POVIJEST KOCKE

U Republici Hrvatskoj prije dvadesetak godina jako mali broj ljudi je kockao i to je bilo rijetko. To su mogli samo imućniji obrtnici, direktori te sajamski šibicari. Još unatrag dvadesetak godina na ovim prostorima nije bilo legalnog kockanja i ozbiljnijeg klađenja: prodavale su se srećke za lutriju i igrala se, za današnje pojmove, više nego bezazlena „sportska prognoza“.⁵ Zadnjih petnaestak godina u Hrvatskoj je porasla ponuda i promidžbeni marketing, te samim tim i potražnja igara na sreću. „Sukladno rezultatima jednog od rijetkih istraživanja o navadama našeg pučanstva kad je riječ o kockanju, klađenju, igranju nagradnih igara i igara na sreću, proizlazi sljedeće: gotovo svaki drugi stanovnik u Republici Hrvatskoj stariji od 15 godina uključen je u neki od oblika klasične lutrije, a svaki treći sudjeluje u nagradnim igrama vezanim uz kupovinu pojedinih proizvoda ili kupnju kod pojedinih prodavača.“⁶ Kroz istraživanje ćemo pokušati saznati kako igre na sreću utječu na devijantno ponašanje ili etiketiranje osoba koje igraju igre na sreću.

Cilj ovoga istraživanja biti će analizirati međusobne odnose sudionika igara na sreću te ispitati procese stvaranja društvene etikete usmjerene na sudionike interakcijskog odnosa u igrama na sreću. Sudionici igara na sreću jesu svi pojedinci zahvaćeni u toj (trenutnoj) djelatnosti (igrači, osoblje, promatrači). Istraživanje će biti provedeno u sklopu kvalitativne metodologije tehnikom fokus grupe (na temelju fenomenološke analize istraživanja).

Nalazimo se u društvu i vremenu gdje je kockanje legalizirano i sveprisutno i lako dostupno svima. Istražit ćemo učestalost igranja i dobitaka, te gubitaka i njihovog ponašanja. Glavno istraživačko pitanje našeg istraživanja glasi: Kakvi su interakcijski-društveni odnosi ovisnika o kocki? Kroz provedbu fokus grupe ispitat ćemo kakav socijalni život imaju sudionici našeg istraživanja. Istražit ćemo učestalost odlaska u kladionice i kasina te odlaska na druženje sa prijateljima. Zanima nas kako se i je li se uopće razvijao društveni odnos sa drugim igračima.

⁵ Dr.TORRE, Dr.ZORIČIĆ; Kockanje i klađenje od zabave do ovisnosti, str.22

⁶ Dr.TORRE, Dr.ZORIČIĆ; Kockanje i klađenje od zabave do ovisnosti, str.23

3 TEORIJSKI KONCEPTI

Teorijski koncepti ovoga rada koje smo koristili su Goffmanova „Stigma“ (1963.), Beckerov članak „Kako se postaje uživatelj marihuane?“ (1963) te „Kockanje“-Kozjak (2016.) i „Kockanje i klađenje - Od zabave do ovisnosti“-dr.Torre-dr.Zoričić (2013.)

3.1 GOFFMAN – STIGMA

Goffman u svojem djelu „Stigma“ (1963) govori o društvenim odnosima, objašnjava značenje stigme te potkrepljuje primjerima. Grci su se koristili terminom *stigma* koji se je označavao tjelesne oznake na osobama, koje su isticale ono nešto loše ili neobično po pitanju moralnog statusa te osobe. Danas se ovaj termin koristi u prvobitnom, doslovnom smislu, ali se odnosi više na samu osramoćenost nego na fizički pokazatelj te osramoćenosti.⁷ Društvo određuje i pravi neka pravila ili grupe karakteristika koje se smatraju za „normalne“ i uobičajene. Postoje neki društveni okviri koje određuju društvo. Po Goffmanu se mogu izdvojiti tri različita tipa stigme. „Prvi je tjelesna unakaženost- razne deformacije tijela. Zatim postoji slabost karaktera koja se izražava kao slaba volja, dominantne ili neprirodne strasti, sumnjiva ili kruta vjerovanja, nepoštenje, što je sve izvedeno iz zabilježenih slučajeva, na primjer mentalnog poremećaja, pritvora, pokušaja samoubojstva i radikalnog političkog ponašanja. Konačno, postoji plemenska stigma, nacionalna i vjerska, koja predstavlja takvu vrstu stigme koja se prenosi s koljenja na koljeno i jednako zahvaća sve članove obitelji.“⁸

Ponekad smo mi ti koji stvaramo teoriju stigme, nekad nesvjesno, a nekad iz neprijateljskih razloga. Na čovjekovo (ne) ponašanje veliki utjecaj ima okolina u kojoj se nalazi, bilo da tu živi, radi ili odrasta. Osobe se počinju devijantno ponašati ako ih društvo „etiketira“ kao takve. Društvo pojedince etiketira kao ovakve ili onakve na osnovu neke radnje koju su počinili, ili možda iz društva, odnosno obitelji iz koje dolaze. Tema ovoga rada je etiketiranje i stigmatizacija sudionika igara na sreću pa ćemo rad pokrijepiti primjerima ljudi koji su se bavili ili se bave igrama na sreću.

⁷ GOFFMAN, Erving; *Stigma; Zabeleške o ophođenju sa narušenim identitetom*.(13)

⁸ GOFFMAN, Erving; *Stigma; Zabeleške o ophođenju sa narušenim identitetom*(16)

3.2 BECKER

Na Beckerovom primjeru: „Kako se postaje uživatelj marihuane“ (1963) dolazimo po pitanja koja možemo primijeniti na našu temu. Zašto naši ispitanici igraju igre na sreću? Koja su obilježja igrača igara na sreću? Na koji način se postaje njihovim igračem? Igraju li zbog užitka, zbog navike ili zbog nekog trećeg razloga. Ono što pokušavamo shvatiti u našem istraživanju je niz promjena u stavovima i iskustvima koji vode igranju igara na sreću iz užitka, zabave. Većinom ljudi kada krenu s igranjem krenu iz zabave, zatim nastavljaju igrati iz navike, te naposljetku to igranje iz zabave prelazi u ovisnost. Neki ljudi igraju iz zabave, npr. uplate listić za loto ili tombolu, i onda čekaju izvlačenje brojeva. Taj neki adrenalin koji se pojavljuje dok se kuglice okreću u bubnju, strepnja hoće li izvući dobitne brojeve, hoće li listić biti dobitni? Ako je dobitni, koliko novca su dobili? Ljudi uglavnom ispočetka krenu dobivati manje iznose ili na tombolama neke stvari, bilo sitnice ili neke kućanske aparate, poput glačala ili televizora. To ih potiče na daljnju igru i iščekivanje. Nakon nekog vremena oni samo nastave sa svojim „ritualom“ uplaćivanja listića i čekanja ispred televizora da vide da li su nešto dobili. Nerijetko se nađu u situaciji gdje su 2 ili više listića sa istim brojevima, pa može doći i do sukoba. Kad su neke velike večere, događanja, uglavnom humanitarnog karaktera, za neku simboličnu cijenu možete uzeti tombolu i čekati njezino izvlačenje. Nagrade često budu neka vikend putovanja, večere ili ručkovi po određenim restoranima. U takvim slučajevima je nerijetko da se pojave 2 ili više listića koji imaju isti broj i nastane sukob zbog nagrade; bilo verbalni, bilo tjelesni.

3.3 ETIKETIRANJE I DEVIJANTNOST

Etiketiranje je proces u kojem osobe drugim osobama „lijepe etiketu“. U procesu etiketiranja neki ljudi su označeni kao devijantne osobe. Zbog čega? Ljudi iz različitih razloga druge stigmatiziraju, etiketiraju, bilo zbog nečijeg ponašanja, okruženja iz kojeg dolaze ili samoprezentacije tih osoba. Teorija etiketiranja - *labelling theory* u etnometodologiji objašnjava da je ponašanje etiketirano kao devijantno podjednako zbog toga što su pojedinac ili skupina uistinu narušili društvene ili zakonske norme ponašanja kao i zbog toga što drugi ljudi u to vjeruju ili sumnjaju.⁹(<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18498>)

Devijantno ponašanje je ono ponašanje koje odstupa od ustaljenih normi nekog društva, neke društvene skupine. Ono se može: pozitivno sankcionirati (nagrađivati), negativno sankcionirati (kažnjavati) ili prihvaćati bez nagrade ili kazne. U devijantnom ponašanju veliku ulogu igra obitelj, obiteljski odnosi pa čak i sredina odakle taj pojedinac dolazi. Problematičnije i devijantnije osobe su često one koje dolaze iz nižeg socioekonomskog statusa i koje imaju niži stupanj obrazovanja. One su često zanemarivane ili su možda prošle kroz podrugivanje društva, pa su svoju slamku spasa pronašle baš u tom devijantnom ponašanju. „Osnovno oruđe funkcionalne analize je deskriptivni protokol koji bi u što većoj mjeri trebao uključivati: 1. smještanje sudionika u obrazac društvene strukture — diferencijalna participacija; 2. uzimanje u obzir alternativnih oblika ponašanja koji su isključeni isticanjem opaženog obrasca (odnosno obraćanje pažnje ne samo na ono što se pojavilo, već i na ono što je zanemareno zaslugom postojećeg obrasca); 3. emotivna i kognitivna značenja koja obrascu pripisuju njegovi sudionici; 4. razlika između motivacije za sudjelovanje u obrascu i objektivnog ponašanja uključenog u obrazac; 5. pravilnosti ponašanja, koje članovi ne priznaju, ali koje je bez obzira na to povezano sa centralnim obrascem ponašanja.“¹⁰(<https://hrcak.srce.hr/156013>)

U današnje vrijeme igranje igara na sreću, na neki određen način se promatra kao devijantno ponašanje. Pojedinci „uče“ kako se koristiti tehnikom igranja tih igara, oni promatraju statistike dobitaka ili gubitaka, pobjede i poraze određenih omiljenih klubova za koje su spremni odvojiti i zadnje novce da bi odigrali listić na kladionici.

⁹ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18498> (zadnji pristup 11.09.2018.)

¹⁰ <https://hrcak.srce.hr/156013> (zadnji pristup 10.09.2018.)

„Proces učenja“ koji vodi u devijaciju podrazumijeva da pojedinac mora ovladati određenim tehnikama važnim za devijantnu aktivnost, ali i da mora usvojiti motive, stavove i racionalizacije kojima opravdava vlastito kršenje društvenih normi. (Sutherland, Cressey, 1939).“¹¹

Teorija diferenciranih asocijacija se ne pita odakle nastaje devijantno ponašanje, niti odakle dolaze definicije koje odobravaju devijantno ponašanje. Ne pitaju se kako će to kasnije biti naglašeno pod interakcionističkom sociološkom perspektivom, nego zašto se određeni tipovi ili načini ponašanja u nekom određenom društvenom kontekstu smatraju i proglašavaju devijantnim. Diferencijalne asocijacije su ostale negdje na pola puta u procesu normalnog shvaćanja devijantnosti; one su od važnosti socijalnog učenja u primarnim grupama kao što su „škvalda“, „ekipa“, „klapa“ ili vršnjačke skupine i subkulture. Pfohl navodi da su diferencijalne asocijacije normalizirale naše shvaćanje devijantnosti.

U radovima Franka Tannenbauma i Edvina Lemert preuzet je Tannenbaumov termin, oznaka *tagging* što je uzeo kao simbol za interakcijski ritual kojim se „označava“ devijant. S obzirom na koncepte razlikujemo primarne i sekundarne devijacije i „drame“ etiketiranja. „Društvene grupe stvaraju devijantnost proizvodnjom pravila čije kršenje čini devijaciju, primjenjujući ta pravila na pojedine ljude etiketirajući ih kao autsajdere. S ove točke gledišta, devijacija nije kvaliteta čina pojedine osobe, već prije posljedica primjene pravila i sankcija na „prekršitelja“. Devijant je onaj na kome je ta etiketa uspješno primjenjena; devijantno ponašanje je ponašanje koje ljudi takvim označuju.“¹² Do preokreta dolazi u onom trenutku kada pojedinca javno etiketiraju kao devijanta, u tom trenutku se mijenja njegova interakcija s drugima i predodžba o sebi samome.

Devijantna osoba teško nailazi na razumijevanje okoline, i podložna je pritisku, te tada slamku spasa nalazi u sebi sličnim osobama, te se u konačnici priključuju nekim devijantnim grupama. Siromašnije zemlje su uvijek pogodnije za razvoj tih igara, jer ljudi misle da će na taj način doći do dugoročnijeg spasa svog novčanika. U današnje vrijeme jako je teško oduprijeti se tim „porocima“. Veliki izbor igara na sreću i laka dostupnost svima jedan je od

¹¹ SUTHERLAND, CRESSEY, 1939; preuzeto iz DUBRETA, Nikša; *Društvo i odnos prema drogama: sociokulturni kontekst upotrebe kanabisa*

¹² BECKER 1963:9; DUBRETA : Društvo i odnos prema drogama

problema današnjice. Sve više osoba pada pod utjecaj marketinga i dobre promidžbe kocke, kao načina brze i lake zarade novca za što lagodniji život. Dobri marketinški trikovi utječu na pojedine osobe da krenu iz zabave sa igranjem i popunjavanjem listića. Neki ljudi uglavnom krenu zbog lake zarade, zatim zbog užitka i zabave, a onda to ode toliko daleko da igraju da bi bili što bolji.

U nekim dijelovima svijeta kocka je zastupljena i to je poznato kao normalan način života, kao na primjer Las Vegas ili Monte Carlo. Većina ljudi krene iz čiste znatiželje i često ta znatiželja preraste u devijantnosti, pa čak i ovisnost. Marketinški trikovi poput dijeljenja kupona sa određenim iznosima, bilo za loto ili kasino privlače ljude koji rado pristaju na igranje. Kasina su napravljena tako da vas privlače svjetla aparata, uređenost interijera, besplatna pića, kave, ukusni zalogajčići. Uređena su tako da nemaju prozore, ni satove te zbog toga nemate osjećaj za vrijeme provedeno tamo. Zbog nedostatka prozora i satova igrači nemaju osjećaja koliko vremena provedu unutra. Kad zaigraju i udube se u igru ni ne osjete koliko dugo su tu, a ni koliko novaca su potrošili. Osjećate se ugodno, pa čak i „moćno“ dok oko vas obilazi osoblje sa smiješkom i nudi vam razne pogodnosti. Često početnici dobiju par rundi i onda nastave dalje i dalje, dok ne potroše više nego su planirali. Ljudi upadaju u dugove, u depresije i često ne vide izlaz. Iako svjesni da su aparati programirani tako da je kasino uvijek na dobitku, recimo u 99% slučajeva, ljudi će i dalje igrati i nadati se dobitku. Ako vas netko od prijatelja ili rodbine savjetuje da se maknete od igranja, često dolaze komentari da su oni ljubomorni, da se ne miješaju u vaš život.

Malo je drugačije sa igranjem lota i tombola. Nude se razni listići koje ljudi koriste za igranje i očekuju dobitak. Od onih malih jednokratnih srećki, odnosno strugalica za par kuna, do uplate listića sa pomno odabranim brojevima i iščekivanjem dana izvlačenja, recimo petka ili subote kada će na malim ekranima biti izvlačenje. Mnogi ljudi kada uplaćuju loto biraju neke osobne brojeve, tipa razne datume rođendana, raznih godišnjica, ili pak biraju po datumu. Imaju svoje male rituale i naravno nadaju se najboljem, odnosno nadaju se dobitku. Voditeljice tih igara često su lijepog lica, stasa i uređene su te tako privlače mnoge gledatelje da gledaju te emisije, samim tim i igrače. Slično se igra i tombola. Postoje ljudi kojima je to postao mali „ritual“, da na tjednoj ili mjesečnoj bazi odigraju listić tek toliko za zabave, dok su neki ljudi postali čak i ovisni.

4 METODOLOGIJA

Metoda:

Tehnika kojom smo se koristili u ovom istraživanju je fokus grupa. Metodom fokus grupe osiguravamo strukturiranost odgovora u okvirima grupe za rehabilitaciju „KLOK“. Fokus grupa provedena je sa 6 sudionika sa višegodišnjim iskustvom igranja igara na sreću. Sudionici naše fokus grupe su bili muškarci različitih dobnih granica, od 18 do 65 godina, te su dolazili sa područja Grada Zagreba. Koristili smo fokus grupu jer tako dolazimo do uspješnije interakcije između sudionika te dobivamo potpunije odgovore, a atmosfera je opuštenija, te ljudi lakše pričaju i odgovaraju na pitanja. Njihov međuodnos i nadopunjavanje tijekom intervju je bitan faktor za otkrivanje iskustava igranja igara na sreću.

Metoda pitanja je fenomenologijska, ima dublje značenje za individuu i grupu, značenje priroda ovisnosti. Uzorak našeg istraživanja je uzorak intenzivnog slučaja. Istraživačka pitanja bila su podijeljena u 3 skupine gdje smo ispitali: a)iskustvo, b)povijest i c)značenje igara na sreću. Fokus grupu smo proveli 4.srpnja 2018. na jednom od sastanaka grupe „KLOK“ gdje ljudi dolaze na rehabilitaciju, u ovom slučaju od ovisnosti o kockanju.

U dijelu pitanja o iskustvu pitali smo sudionike kada su prvi put odigrali neku igru na sreću, koliko dugo igraju te imaju li najdražu igru. Kroz pitanja o povijesti igranja saznali samo da većina njih igra samostalno, s kim se druže za vrijeme i poslije igranja, da li rade ili studiraju i odakle im sredstva za igru te jesu li ikad došli do financijske krize. O značenju igara na sreću za sudionike smo saznali koliko su sudionicima zapravo važne igre na sreću, da im donose zadovoljstvo, otkrili su mi je li to za njih hobi ili pak stil života, te mišljenje obitelji i okoline za tu njihovu privrženost igranju.

Kodiranje podataka:

Iskustvo: 6-7 do 15 godina igranja, kladionica i kasino, najdraža igra uglavnom rulet

Povijest: isto društvo kao i prije igranja, izbjegavanje društva, povlačenje u sebe, uništen prijateljski život, druženje sa ljudima iz kasina i van kasina, druženje sa ljudima s posla i obitelj, kroz neko vrijeme jedino društvo ljudi iz kasina, tajnost igranja i ovisnosti, tajenje od partnerica, razočarenja i ljutnje partnerice, verbalni sukobi, rad uz studij, zbog kocke napustio

studij, posao je trpio, uz plaću se svejedno upadalo u dugove, financijska pomoć roditelja, banki, kamatarara...

Značenje: zabava pa ovisnost, privlačan život, adrenalin, sreća, ispunjenost, dobitak = gubitak samo da se igra, novac gubi značenje, kladionica centar svijeta, početak igranja zbog društva a kasnije zbog sebe, nisu nagovarali druge da igraju s njima, drugi su njih odgovarali od igre, skrivali su igranje od obitelji i partnerica, obitelj misli sve najgore o kocki ali im pruža potporu u rehabilitaciji, za kockare neki nemaju nikakvo mišljenje, drugi smatraju da su to inteligentni ljudi koji su skrenuli na krivi put, da su to budale, da su to dno dna ljudi, žao im je tih ljudi, igre na sreću ispočetka hobi kasnije stil života.

5 REZULTATI I RASPRAVA

A) Igre na sreću - društvena etiologija igara na sreću

Na upit o tome zašto su krenuli kockati, te jesu li kockali sami ili u društvu sudionici istraživanja su se izjasnili da su ispočetka krenuli kockati iz zabave. U početku su kockali u društvu, a kasnije samostalno jer nisu željeli da ih netko ometa ili zamara s nečim.

„Ja sam u početku krenuo u društvu kockat, ali sam se ja sam s vremenom iskristalizirao i zadnjih par godina sam sam dolazio jer sam se nekako osjećao sigurnije, nisam htio da mi netko nešto sugerira ili nešto, nego uvijek sam volio sam sam igrat, bez da me itko nešto zamara ili nešto tako sam se osjećao najsretniji kad sam sam.“¹³(S2)

„Kada sam išao aktivno u kladionice onda znao sam ići sam ali bilo je i društvo, jer smo zajednički razrađivali taktike kako bi pobijedili, ali kad sam krenuo u kasino, u kasinu sam isključivo bio sam i ovaj nisam htio da itko bude samnom i da me itko ometa u tome, ili da mi pomaže i odmaže.“¹⁴(S3)

„Znači na početku sam igrao u društvu ali nakon sto mi je igra postajala sve zanimljivija počeo sam igrati sam, iz istih ovih razloga, znači da mogu dobit nekakav svoj mir, da se mogu koncentrirati na igru, mi je bilo najdraže najvažnije u tom trenutku, znači nikakve priče zezancije, da se mogu skoncentrirat na igru i da mogu igrat.“¹⁵(S6)

B) Novi društveni odnosi za vrijeme kocke nisu se pretjerano razvijali.

Sudionici su otkrili kroz intervju da za vrijeme kockanja nisu razvili neka prijateljstva. Prije kockanja, za vrijeme kockanja, i nakon kockanja uglavnom se druže sa istim ljudima. Za vrijeme kockanja su se „družili“ sa ljudima koji su kao i oni kockali. Zalazili su na ista mjesta te su samo tako komunicirali i družili se na mjestima gdje su igrali. Od 6 sudionika istraživanja, 1 sudionik se privatno druži sa ljudima koje je upoznao dok je kockao.

„Ja se družim također s ljudima s faksom, s prijateljima iz srednje škole, dosta njih mi je već par puta sugeriralo da bi trebao pomoć potražiti, ja sam uvijek govorio ne ne ja ću to sam riješiti ali sam već pod zadnje dane prije nego sam došao tu na grupu krenuo izbjegavati druženja, i svašta povukao se u sebe, jer jednostavno nisam mogao biti više onak kakav sam bio prije, bolje mi je bilo da se ni ne

¹³ S1,04.07.2018.-AMŠ-Klok

¹⁴ S4,04.07.2018.-AMŠ-Klok

¹⁵ S6,04.07.2018.-AMŠ,Klok

*družim sa nikim, doslovno ono malo, ne znam, ajmo reć, malo sam si uništio taj prijateljski život s tom kockom, ali sad se već to polako vraća.*¹⁶(S2)

„Pa samo za vrijeme igre. Privatno ne jer to su ljudi znači na ista mjesta smo očito dolazili. Ajmo reć tako smo to neko društvo stekli, s nekim odlaskom na ista mjesta.“¹⁷(S1)

„Ja sam također sretao ste ljude za tim stolom u tom admiralu recimo i to mi je s vremenom postalo jedino društvo jer sam samo to radio jedno vrijeme. Onda sam se samo u biti s njima družio i to su bili razgovori vezani za kocku i to je to. Ništa drugo.“¹⁸(S2)

„Kod mene je drugačije s obzirom da je igra u živo, onda se nakon nekoliko godina se iskristaliziraju ljudi, sa nekima sam osto prijatelj, jako dobar čak i danas. Ne sa svima, mali je to broj njih par, tamo stotine ljudi prođe. Ali većina je to,jel bagra.“¹⁹ (S4)

C) Mišljenje o kockarima

Kroz razgovor su sudionici pričali i o drugim osobama koje kockaju. Podijelili su svoja neka mišljenja i razmišljanja. Jedan dio sudionika nije imao nikakvo mišljenje o drugim ljudima koji kockaju, dok je drugi dio sudionika druge ljude koji također kockaju etiketirao kao budale, dno dna ljude, dok je bilo i pozitivnih etiketiranja da su inteligentni ali su krenuli krivim putem i nisu se mogli izvući iz toga.

„Pa ja prvenstveno nemam nekakvo mišljenje, kod mene je ono ajmo reć neka puna demokracija, ne zabadam u tuđe živote, radi sta hoćeš i gotovo. Ja živim svoj život i gledam isključivo sebe. Ne gledam druge i ne povodim se za drugima.“²⁰(S1)

„Ja mislim o tim ljudima da su inteligentni, pametni samo su krivim putem krenuli još u ranoj mladosti, ili kasnije i onda se nisu mogli izvući iz toga, ali ih ne krivim zbog toga zato što sam ja isto bio u tome tako da mislim da se mogu izvući bez problema.“²¹(S2)

„Pa nemam nikakvo mišljenje. Nemam mišljenje o ljudima koji sad trenutno kockaju nikakvo, i ne želim im prodavati demagogiju da je to loše jer sam i sam bio u tome, smatram da je najbolje da sami uvide ako je ikako moguće i da se obrate sami za pomoć. Znači kao što je rekao kolega prije, živim svoj život, oni valjda znaju šta je za njih najbolje i ne želim se miješat u tuđi život.“²²(S3)

¹⁶ S2,04.07.2018.-AMŠ,Klok

¹⁷ S1,04.07.2018.-AMŠ,Klok

¹⁸ S2,04.07.2018.-AMŠ,Klok

¹⁹ S4,04.07.2018.-AMŠ,Klok

²⁰ S1,04.07.2018.-AMŠ,Klok

²¹ S2,04.07.2018.-AMŠ,Klok

²² S3,04.07.2018.-AMŠ,Klok

„To su budale, to sam mislio tad, to mislim i sad. Kad sam dolazio tamo mislio sam da sam ja bolji igrač od njih, uzet ću im lovu, to sve kreteni bili tada, ovaj to mislim i danas. Samo što to drugačije gledam danas, žao mi je.“²³(S4)

„Mislim da je svatko kovač svoje svoje sudbine al kako gledam svoj dio proteklog života i kad se sjetim laži i manipulacija šta sam radio, sigurno ne mogu imati nikakvo dobro mišljenje o takvim ljudima.“²⁴(S5)

„Pa eto ja sam već rekao. U početku dok nisam kockao to su za mene bili ono dno dna ljudi koji kockaju. Znači danas ne mislim da su to dno dna ljudi, a ovaj ali ne znam eto. Žao mi je sad ajmo reć takvih ljudi, žao mi je uopće što sam ja to radio, al opet to sto on kaže ne možemo jedni drugima određivat, svatko radi sebi.“²⁵(S6)

D) Igre na sreću kao stil života

S obzirom da imaju višegodišnje iskustvo u igranju igara na sreću, sudionicima se postavlja pitanje jesu li igre na sreću za njih bile zabava ili nešto više. Na početku je svima igranje bila samo zabava, onda je ta zabava prerasla u nešto više. U stil života, u ovisnost.

„Meni je bio stil života. I to dobrih 5 godina mi je to bio stil života. S tim sam se i budio i išao spavati, samo sa kockanjem.“²⁶ (S2)

„Stil života ajmo reć. Sladak je. Zavodljiv, samo je lažan. Treba dosta dugo da čovjek shvati onda je jako teško izać.“²⁷(S4)

„Meni na početku isto hobi, a kasnije centar svijeta.“²⁸(S5)

Naše istraživanje možemo povezati sa Beckerovim člankom „Kako se postaje uživatelj marihuane?“ (1963). Možemo se zapitati zbog čega su naši ispitanici krenuli kockati, koliki značaj tome doprinose. Kroz naše istraživanje smo saznali da su sudionici krenuli kockati iz zabave, pa nastavili jer im je to donosilo trenutnu sreću, adrenalin te ih je činilo da se osjećaju ispunjenima. Njihov socijalni život je patio tijekom procesa igranja. U jednom trenutku im je

²³ S4,04.07.2018.-AMŠ,Klok

²⁴ S5,04.07.2018.-AMŠ,Klok

²⁵ S6,04.07.2018.-AMŠ,Klok

²⁶ S2,04.07.2018.-AMŠ,Klok

²⁷ S4,04.07.2018.-AMŠ,Klok

²⁸ S5,04.07.2018.-AMŠ,Klok

jedina zanimacija uz posao (ili studij) i kockanje. Sudionici su sve više vremena provodili u igranju igara na sreću, postali su ovisni da toga nisu bili svjesni. Nakon sati, dana, pa čak i godina provedenih u igranju, novac je za njih izgubio materijalnu vrijednost. U procesu igranju više im nije bilo važno dobiti ili izgubiti nego samo igrati, da taj osjećaj adrenalina i ispunjavanja osobe potraje i raste još više.

6 ZAKLJUČAK

Cilj ovoga istraživanja bio je analizirati značenja međusobnih odnosa sudionika igara na sreću, te analizom procesa stvaranja društvene etikete usmjerene na sudionike interakcijskog odnosa u igrama na sreću. Sudionici igara na sreću jesu svi pojedinci zahvaćeni u toj (trenutnoj) djelatnosti (igrači, osoblje, promatrači). Glavno istraživačko pitanje našega istraživanja glasi: „Kakvi su interakcijski – društveni odnosi ovisnika o kocki?“

Sudionici ovog istraživanja imali su svoja društva i druženja prije ulaska u kockanje. Većinom su to bila društva iz djetinjstva ili iz srednje škole, znači neko ustaljeno društvo. Tijekom procesa kockanja taj društveni život se malo „pokvario“, sudionici nisu imali toliko vremena za druženja kao prije, povlačili su se u sebe i bilo ih je strah da će ih okolina osuđivati zbog njihove igre. U procesu igre „družili“ su se sa ljudima koji su zalazili na ista mjesta kao i oni. Kladionice i kasina su bili mjesta na kojima su susretali te ljude, vrijeme koje bi provodili u kladionicama i kasinima bi im to bilo jedino društvo. Većina sudionika ovog istraživanja je rekla da se van kladionica i kasina nisu družili s tim ljudima, dok su dva sudionika rekli da su ostali u kontaktu sa nekim od tih ljudi. Stigma je kod Goffmana označavala neke tjelesne nedostatke, a u našem istraživanju podrazumijevamo osobe koje su označene kao kockari, igrači. Neki sudionici našeg istraživanja su prije procesa igranja druge igrače stigmatizirali. Imali su neka svoja mišljenja o ljudima koji igraju, nekad su ih čak i ružno nazivali. S vremenom su uvidjeli da je to jedna jako loša odluka i žao im je što su imali takvo mišljenje o njima.

7 LITERATURA

BECKER, Howard, *Kako se postaje uživatelj marihuane*,
(https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=zadnji pristup 3.9.2018.)

BREZOVEC, E. i dr. Iskustvo i značenje rizika,
(https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=295194 zadnji pristup 10.09.2018.)

BUZOV, Željko, O teorijskoj sociologiji R.Mertona (prikaz), Rev.za soc., Vol. X(1980),No.,1-2, str.97-100 (<https://hrcak.srce.hr/156013> zadnji pristup 11.09.2018.)

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18498>(zadnji pristup 11.09.2018.)

GOFFMAN, Erving, *Stigma*, Zabeleške o ophođenju sa narušenim identitetom, Mediterran,Novi Sad, 2009.

KOZJAK, Boris, *Kockanje*, Od dokolice do socijalne patologije, Zagreb,2016.

SUTHERLAND, CRESSEY, 1939; preuzeto iz DUBRETA, Nikša; *Društvo i odnos prema drogama: sociokulturni kontekst upotrebe kanabisa*, Hrvatska sveučilišna naklada,Zagreb,2005.

DR.TORRE, DR.ZORIČIĆ, *Kockanje i klađenje*, Od zabave do ovisnosti, HSKLA, Zagreb 2013.